

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Зражевського Олександра Володимировича на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Державного податкового університету (протокол № 14 від 13 листопада 2021 року)

ВИТЯГ

з протоколу фахового семінару кафедр навчально-наукового інституту права Державного податкового університету № 30 від 18 серпня 2026 року

Присутні:

директор навчально-наукового інституту права, д.ю.н., професор, заслужений юрист України В.В. Топчій, заступник директора з навчально-методичної роботи, к.ю.н., доцент Н.А. Лугіна, заступник директора з навчально-організаційної роботи, к.ю.н., доцент Омельчук Л.В., *кафедра теорії та історії держави і права: завідувач кафедри теорії та історії держави і права*, к.ю.н., доцент Бак В.І., професор кафедри, д.ю.н., професор Н.А. Сердюк, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Сіренко О.В.; *кафедра кримінального права та процесу: завідувач кафедри кримінального права та процесу*, д.ю.н., доцент Максименцев М.Г., професор кафедри кримінального права та процесу, д.ю.н., професор Колб О.Г., професор кафедри, к.ю.н., професор В.І. Антипов, професор кафедри, д.ю.н., професор В.В. Лисенко, професор кафедри, д.ю.н., професор А.М. Кислий, доцент кафедри, к.ю.н., доцент О.А. Павлюх, доцент кафедри, к.ю.н., професор І.В. Грицюк, доцент кафедри, к.ю.н. С.О. Софієв, доцент кафедри, к.ю.н. В.П. Любавіна, доцент кафедри, к.ю.н. Д.І. Лопашук, *кафедра цивільного права та процесу: завідувач кафедри*, к.ю.н., професор Н.В. Білянська, професор кафедри, д.ю.н., професор І.В. Чеховська, професор кафедри, д.ю.н., професор Н.Б. Новицька, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Л.Д. Менів, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Л.О. Самілик, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Т.Й. Білоус, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Н.В. Лаговська (науковий керівник), *кафедра міжнародного права та права Європейського Союзу: завідувач кафедри*, к.ю.н., професор О.В. Чернецька, доцент кафедри, к.ю.н., доцент Лісова К.С., доцент кафедри, к.ю.н., доцент Фокін Я.Ф., *кафедра фінансового та податкового права: завідувач кафедри*, к.ю.н., професор М.В. Глух, професор кафедри, д.ю.н., професор Т.О. Мацелик, професор кафедри, д.ю.н., професор Л.М. Касьяненко, доцент кафедри, к.ю.н., доцент А.В. Гарбінська-Руденко, доцент кафедри, к.ю.н., доцент О.П. Мельник, *кафедра правничої лінгвістики: завідувач кафедри*, д.ю.н., професор В.А. Миколаєць, професор кафедри, д.ю.н., доцент О.М. Бодунова (науковий керівник).

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспіранта навчально-наукового інституту права Державного податкового університету Зражевського Олександра Володимировича на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженій Вченою радою Державного податкового університету (протокол № 14 від 13 листопада 2021 року)

Слухали:

Доповідь здобувача О.В. Зражевського на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції».

Доповідач обґрунтував актуальність обраної теми дисертаційного дослідження, висвітлив стан її розробки, визначив зв'язок роботи з науковими програмами, планами та темами, мету та задачі, об'єкт і предмет, методи дослідження, розкрив наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, навів дані про апробацію результатів дисертації та кількість публікацій, а також окреслив структуру дисертації.

Говорячи про актуальність теми, слід відзначити, що корупція залишається одним із найбільш небезпечних соціально-правових явищ, що негативно впливає на функціонування державного апарату, економічний розвиток, ефективність публічного управління, реалізацію принципу верховенства права та рівень суспільної довіри до державних інституцій. Її поширення створює загрози належному функціонуванню органів державної влади та місцевого самоврядування, деформує механізми розподілу публічних ресурсів, сприяє тінізації економічних процесів і перешкоджає забезпеченню прав та законних інтересів громадян. У зв'язку з цим формування дієвої системи кримінально-правового забезпечення протидії корупції є одним із пріоритетних напрямів державної правової політики України.

Особливого значення ця проблематика набуває в умовах воєнного стану та подальшого післявоєнного відновлення України. Значні обсяги бюджетних коштів спрямовуються на забезпечення потреб сектору безпеки й оборони, закупівлю озброєння та обладнання, соціальну підтримку населення, відновлення зруйнованої інфраструктури та реалізацію інших критично важливих державних програм. За таких умов корупційні кримінальні правопорушення здатні завдавати шкоди не лише економічним інтересам держави, а й безпосередньо впливати на її обороноздатність, національну безпеку, стійкість державних інституцій та ефективність використання міжнародної фінансової допомоги.

Водночас сучасна корупція характеризується постійною трансформацією форм і способів протиправної діяльності, використанням складних фінансових та організаційних механізмів, залученням юридичних осіб, цифрових технологій і транскордонних операцій. Це зумовлює необхідність постійного вдосконалення кримінально-правових засобів протидії корупції, забезпечення їх відповідності реальним суспільним відносинам та здатності адекватно реагувати на нові форми корупційної поведінки.

Актуальність дослідження посилюється й наявністю проблем нормативного

характеру. Незважаючи на значний розвиток антикорупційного законодавства України, у кримінально-правовій доктрині та правозастосовній практиці залишаються дискусійними питання щодо поняття та системи корупційних кримінальних правопорушень, їх класифікації, визначення об'єктивних і суб'єктивних ознак окремих складів, розмежування суміжних кримінальних правопорушень та правильної кримінально-правової кваліфікації. Окремого наукового осмислення потребують питання ефективності встановлених кримінально-правових заборон, санкцій та інших заходів кримінально-правового характеру.

Не менш важливим чинником є євроінтеграційний курс України, який передбачає подальше наближення національного антикорупційного законодавства та практики його застосування до європейських і міжнародних стандартів. Виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері протидії корупції потребує не лише формальної імплементації відповідних положень, а й забезпечення їх ефективної реалізації. Це актуалізує дослідження зарубіжного досвіду кримінально-правової протидії корупції, міжнародних антикорупційних механізмів та визначення можливостей адаптації найбільш ефективних правових моделей до національної правової системи.

Таким чином, актуальність комплексного дослідження кримінально-правового забезпечення протидії корупції визначається необхідністю системного переосмислення сучасного стану кримінально-правової політики у цій сфері, виявлення недоліків законодавчого регулювання та правозастосування, оцінювання ефективності наявних кримінально-правових засобів і вироблення науково обґрунтованих пропозицій щодо їх удосконалення. Особливої ваги вирішення цих завдань набуває в умовах війни, європейської інтеграції та майбутньої повоєнної відбудови України, коли ефективність протидії корупції безпосередньо пов'язана зі стійкістю держави, довірою міжнародних партнерів та результативністю процесів відновлення.

Вирішення поставлених завдань дозволило сформулювати ряд положень, що становлять наукову новизну дослідження:

1. По-перше, запропоновано на нормативно-правовому рівні закріпити обов'язковість врахування мотиву та мети як складових суб'єктивної сторони корупційних кримінальних правопорушень незалежно від їх прямого зазначення в диспозиції статей Особливої частини КК України.

2. По-друге, здійснено комплексне кримінально-правове осмислення ефективності покарання за корупційні кримінальні правопорушення в Україні з урахуванням його реального загально- та спеціально-превентивного впливу, а не лише формальної суворості санкцій, у тому числі в умовах воєнного стану.

3. По-третє, обґрунтовано роль міжнародних механізмів антикорупційного моніторингу (зокрема GRECO) як системоутворювального чинника розвитку національної кримінально-правової протидії корупції та зовнішнього інструменту оцінювання ефективності імплементації міжнародних стандартів у кримінальне законодавство України.

4. По-четверте, удосконалено наукові позиції щодо понятійно-категоріального апарату: «зловживання владою або службовим становищем»,

«істотна шкода», «неправомірна вигода», «використання повноважень», «корупційне кримінальне правопорушення», зокрема останнє пропонується визначати як передбачене КК України суспільно небезпечне, кримінально протиправне, винне та, як правило, умисне діяння, що містить ознаки корупції, пов'язане з використанням службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей або з обіцянкою, пропозицією, наданням чи одержанням неправомірної вигоди, яке необхідно закріпити у примітці до ст. 45 КК України через такі ознаки: суспільна небезпечність і кримінальна протиправність діяння; наявність ознак корупції; зв'язок діяння з неправомірною вигодою, службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями; умисна форма вини; належність відповідного діяння до законодавчо визначеної системи корупційних кримінальних правопорушень.

5. Також удосконалено доктринальні положення щодо періодизації становлення та розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення з виокремленням таких основних періодів: звичаєво-правовий (IX ст. – XVI ст.), імперський (сер. XVIII ст. – поч. XX ст.), радянський (поч. XX ст. до 1991 р.), незалежний (1991 р. до теперішнього часу), який охоплює кілька підперіодів: 1991–1995 рр. – становлення первинних засад національної антикорупційної політики; 1996–2013 рр. – формування кримінального та спеціального антикорупційного законодавства, його поступове наближення до міжнародних стандартів; з 2014 р. до теперішнього часу – системне оновлення антикорупційного законодавства в контексті європейської інтеграції, створення спеціалізованих антикорупційних органів, запровадження категорії «неправомірна вигода», диференціація кримінальної відповідальності за корупційні злочини та пошук ефективної моделі кримінально-правової протидії корупції.

У підсумку обґрунтовано, що кримінально-правове забезпечення протидії корупції становить комплексну систему правових засобів, спрямованих на встановлення кримінально-правових заборон щодо корупційної поведінки, диференціацію кримінальної відповідальності за її прояви, застосування покарання та інших заходів кримінально-правового характеру, а також забезпечення превентивного впливу кримінального закону. Доведено необхідність подальшого вдосконалення системи корупційних кримінальних правопорушень, усунення нормативних колізій і прогалин, забезпечення єдності кримінально-правової кваліфікації та узгодження національного законодавства з міжнародними й європейськими антикорупційними стандартами.

По завершенню доповіді аспіранту присутніми були поставлені такі запитання:

Максіменцев М.Г.: Шановний здобувач, у чому полягає авторське розуміння кримінально-правового забезпечення протидії корупції?

Відповідь: Дякую за запитання. Кримінально-правове забезпечення протидії корупції доцільно розглядати як комплексну систему передбачених кримінальним законодавством засобів і механізмів, спрямованих на встановлення кримінально-правових заборон щодо найбільш суспільно небезпечних форм

корупційної поведінки, визначення підстав і меж кримінальної відповідальності, диференціацію покарання та реалізацію превентивного потенціалу кримінального закону. Його зміст не обмежується лише встановленням кримінальної відповідальності за окремі корупційні діяння, а охоплює систему криміналізації, кваліфікації, диференціації відповідальності та застосування інших заходів кримінально-правового характеру.

Омельчук Л.В.: Які основні проблеми кримінально-правової протидії корупції в Україні виявлено у процесі дослідження?

Відповідь: Дякую за запитання. До основних проблем належать недостатня системність законодавчого визначення кола корупційних кримінальних правопорушень, складність розмежування окремих суміжних складів, неоднозначність тлумачення певних об'єктивних і суб'єктивних ознак, а також проблеми забезпечення єдності кримінально-правової кваліфікації. Крім того, потребує вдосконалення узгодженість положень Кримінального кодексу України з антикорупційним законодавством та міжнародними стандартами протидії корупції.

Лисенко В.В.: Яке значення для вдосконалення кримінального законодавства України має зарубіжний досвід протидії корупції?

Відповідь: Дякую за запитання. Зарубіжний досвід свідчить, що ефективна кримінально-правова протидія корупції передбачає не лише встановлення відповідальності за одержання чи надання неправомірної вигоди, а й охоплення ширшого кола корупційних практик. Зокрема, перспективним для України є досвід Великої Британії, де Bribery Act 2010 передбачає відповідальність комерційної організації за незапобігання хабарництву особами, пов'язаними з нею. При цьому важливе значення має наявність у компанії належних процедур запобігання корупції. Такий підхід демонструє зміщення акценту від виключно каральної реакції на вже вчинене діяння до стимулювання юридичних осіб створювати дієві внутрішні антикорупційні механізми.

Для України цей досвід становить інтерес у контексті подальшого вдосконалення заходів кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб та розвитку антикорупційного комплаєнсу. Водночас пряме перенесення британської моделі є недоцільним, оскільки вона сформована в іншій системі кримінального права. Доцільною є її адаптація з урахуванням положень КК України, зокрема шляхом посилення значення ефективних антикорупційних програм юридичних осіб, належного внутрішнього контролю та запобігання використанню працівників і посередників у корупційних схемах.

Головуюча: Є ще запитання? Немає. Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається **науковому керівнику, кандидату юридичних наук, доценту Н.А. Лаговській**, яка зазначила, що підготовлена Зражевським Олександром Володимировичем дисертація на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції» є цілісним науковим дослідженням, що підтверджується результатами теоретико-правового аналізу як законодавчої бази, так і наукового доробку у сфері вивчення вказаної проблематики.

Дисертаційне дослідження на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції» присвячене актуальній науковій та практичній проблемі,

значення якої істотно посилюється в умовах воєнного стану, євроінтеграційних процесів та необхідності забезпечення прозорого й ефективного післявоєнного відновлення України. Корупція становить комплексну загрозу належному функціонуванню державного механізму, економічній стабільності, національній безпеці та суспільній довірі до органів публічної влади, що зумовлює необхідність подальшого розвитку кримінально-правових засобів протидії цьому явищу.

У дисертації комплексно досліджено теоретичні та прикладні засади кримінально-правового забезпечення протидії корупції. Автором проаналізовано стан наукової розробленості проблематики, простежено генезис законодавства про кримінальну відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення, розкрито їх поняття та зміст, досліджено систему й запропоновано підходи до класифікації відповідних кримінальних правопорушень.

Належну увагу приділено кримінально-правовій характеристиці корупційних кримінальних правопорушень. Автором проаналізовано їх об'єктивні та суб'єктивні ознаки, встановлено проблемні питання розмежування суміжних складів та особливості кримінально-правової кваліфікації. Важливим результатом роботи є виявлення окремих недоліків і неузгодженостей чинного кримінального законодавства та формулювання пропозицій щодо їх усунення.

Практичне значення мають результати проведеного аналізу ефективності кримінально-правових засобів протидії корупції в Україні. Автор виходить із того, що ефективність кримінально-правової політики у цій сфері не може визначатися виключно суворістю встановлених санкцій. Вона залежить від системності кримінально-правових норм, їх правової визначеності, обґрунтованої диференціації відповідальності, правильності кваліфікації та забезпечення невідворотності кримінально-правового реагування.

Позитивно слід оцінити порівняльно-правовий складник роботи. Дослідження зарубіжного досвіду дозволило автору визначити перспективні напрями розвитку національного законодавства, зокрема щодо відповідальності за різні форми корупційної поведінки, застосування заходів кримінально-правового характеру до юридичних осіб та розвитку превентивних антикорупційних механізмів. Обґрунтовано, що імплементація зарубіжного досвіду має здійснюватися не шляхом механічного запозичення окремих законодавчих конструкцій, а з урахуванням особливостей кримінально-правової системи України.

Позитивно оцінено обрану методологію дослідження. Використання системного, порівняльно-правового, статистичного, соціологічного, формально-юридичного та кримінологічного методів дозволило автору комплексно дослідити проблему та сформулювати достатньо обґрунтовані наукові висновки.

Складений здобувачем план дослідження дозволив охопити усі ключові питання теми дослідження і досить повно та змістовно висвітлити їх. Цьому сприяло правильне визначення ним мети, завдань, об'єкта і предмета дослідження, застосування необхідного наукового інструментарію.

Здобуті під час дослідження результати певною мірою заповнюють прогалини у висвітленні науково-теоретичних і прикладних питань. В обґрунтуванні авторських висновків у дисертації пропонується низка нових

теоретично концептуальних та практично важливих положень.

Специфіка теми дослідження, сформульовані мета і завдання визначили структуру дисертації, послідовність та логіку викладення матеріалу. Зміст дисертації свідчить про повноту і завершеність комплексного дослідження.

Робота оформлена в повній відповідності до вимог, які ставляться щодо дисертації на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

У цілому робота оцінена позитивно. Відмічено, що вона була виконана самостійно і автора можна вважати підготовленим науковцем. Було акцентовано увагу на тому, що науковий керівник робив лише окремі зауваження та вносив окремі корективи щодо обраної теми дослідження. Здобувач же з деякими зауваженнями погоджувався, а з деякими – ні, аргументовано відстоюючи свою особисту точку зору з певних питань.

Вищевикладене свідчить, що дисертаційне дослідження Зражевського Олександра Володимировича на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції» представляє самостійне, закінчене дослідження теоретичного характеру, є оригінальним, актуальним, практично значимим і дозволяє зробити висновок, що робота відповідає встановленим вимогам і може бути рекомендована до прилюдного захисту.

Головуюча: Переходимо до обговорення дисертації. Слово надається доповідачам:

Кандидату юридичних наук, професору Чернецькій О.В., яка підкреслила, що виконане Зражевським Олександром Володимировичем дослідження присвячене актуальній проблемі, яка є важливою як для теорії, так і для практики.

Проведений аналіз опублікованих наукових розробок О.В. Зражевського показав, що основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації, відображено у семи наукових публікаціях, серед яких три статті – у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук, дві тези доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та дві інші публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Виходячи з цього, варто визнати, що кількість праць та інших результатів цієї наукової розробки, у цілому та з формальної точки зору є достатньою для узагальнення та наукового обґрунтування вироблених її автором положень, висновків, рекомендацій і пропозицій по суті досліджуваної проблематики.

Дисертаційне дослідження виконано на належному методологічному рівні. Автором використано комплекс загальнонаукових та спеціально-юридичних методів, що дозволило забезпечити логічність дослідження, послідовність викладу матеріалу та належну аргументованість висновків.

Особливої гостроти зазначена проблема набуває в умовах воєнного стану. Значні обсяги державних ресурсів спрямовуються на забезпечення обороноздатності, функціонування сектору безпеки і оборони, здійснення публічних закупівель, соціальну підтримку населення та відновлення пошкоджених і зруйнованих об'єктів. За таких обставин корупційні зловживання можуть спричиняти наслідки, що виходять далеко за межі суто майнової шкоди,

оскільки здатні безпосередньо впливати на обороноздатність держави, ефективність забезпечення військових формувань, стійкість економіки та реалізацію завдань, пов'язаних із захистом державного суверенітету і територіальної цілісності України.

Дисертаційне дослідження має комплексний характер і виконане на високому науково-методологічному рівні. Автором використано широкий спектр загальнонаукових та спеціально-юридичних методів дослідження, що забезпечило всебічне вивчення проблематики та логічну побудову роботи.

Позитивно оцінюю інформаційну базу дослідження. Автор опрацював значний масив наукової літератури, нормативно-правових актів України, міжнародних документів, судової практики, статистичних матеріалів, а також праць вітчизняних і зарубіжних учених, присвячених питанням економічної злочинності, кримінології та кримінального права.

Окрему увагу приділено питанню ефективності кримінально-правових засобів протидії корупції. Саме по собі розширення переліку кримінально караних діянь або посилення санкцій не гарантує зменшення рівня корупції. Кримінально-правове забезпечення має ґрунтуватися на системності кримінально-правових заборон, правовій визначеності їх змісту, обґрунтованій диференціації кримінальної відповідальності, пропорційності заходів кримінально-правового характеру та забезпеченні невідворотності їх застосування. Тому актуальним є не лише дослідження окремих складів корупційних кримінальних правопорушень, а й оцінювання ефективності всієї системи кримінально-правового впливу на корупцію.

Актуальність теми посилюється євроінтеграційними процесами та необхідністю подальшого приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних і європейських антикорупційних стандартів. Це передбачає критичне переосмислення наявних кримінально-правових механізмів, дослідження зарубіжного досвіду, визначення можливостей його адаптації до української правової системи та забезпечення належного виконання Україною міжнародних зобов'язань у сфері протидії корупції. У проєкті Антикорупційної стратегії на 2026–2030 роки мету державної політики прямо пов'язано зі зниженням рівня корупції, утвердженням верховенства права, належного врядування та сприянням набуттю Україною повноправного членства в ЄС.

У ході ознайомлення з дисертацією, науковими публікаціями здобувача та результатами апробації встановлено, що основні положення дослідження пройшли належну наукову апробацію, опубліковані у фахових виданнях та відповідають вимогам академічної доброчесності.

Доповідачка наголосила, що дисертаційна робота «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції» відповідає вимогам, встановленим Порядком присудження ступеня доктора філософії, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Кандидату юридичних наук, доценту Павлюх О.А., яка відзначила, що актуальність обраної Зражевським Олександром Володимировичем теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів і заперечень, адже на сьогодні немає достатньої бази монографічних досліджень, присвячених комплексному

аналізу теми «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції».

У результаті проведеного дослідження сформульовано низку нових наукових положень і висновків, запропонованих особисто здобувачем. Водночас, рецензент підкреслив, що виконане Зражевським Олександром Володимировичем дослідження є актуальним і своєчасним, а положення та висновки, які містяться у дисертації, достатньою мірою науково обґрунтовані.

При дослідженні застосовано ряд методів, обраних автором з урахуванням специфіки поставленої мети, а також об'єкта і предмета дослідження.

Обґрунтованість наукових положень дисертації та достовірність одержаних результатів підтверджена теоретичною та методологічною базою дослідження, критичним аналізом та узагальненням праць вітчизняних і зарубіжних учених.

Дослідження фахово структуроване і відзначається цілісною логічною побудовою. Розділи і підрозділи взаємопов'язані між собою і показують послідовність аналізу досліджуваних юридичних явищ. При поділі розділів основного тексту на підрозділи автором дотримані правила пропорційності і взаємозв'язку. Мета і завдання, які визначені автором у вступі, знайшли відображення у змісті і тексті дослідження.

Проведений аналіз дисертації дає підстави зробити висновок, що автором досягнуто поставленої мети, успішно вирішено визначені завдання, а сформульовані висновки є науково обґрунтованими, логічними та мають як теоретичне, так і практичне значення.

Основні результати дослідження належним чином апробовані на науково-практичних конференціях та відображені у фахових наукових публікаціях. Ознак порушення принципів академічної доброчесності під час рецензування не встановлено.

Ураховуючи викладене, доповідачка вважає, що дисертаційна робота «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції» є завершеним самостійним науковим дослідженням, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, а її автор заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Доктор юридичних наук, професор Новицька Н.Б., яка зауважила, що здобувач у своїй дисертації досяг поставленої мети. Зокрема, ним сформульовано ряд положень, що мають важливе теоретичне та практичне значення. У роботі вдало використано зарубіжну наукову літературу та джерела. Матеріал викладається логічно та послідовно.

Отже, можна зробити висновок, що подане дисертаційне дослідження має закінчений вигляд. Його зміст має внутрішню логічну побудову. Дисертація Зражевського Олександра Володимировича на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції» є самостійним, завершеним, комплексним дослідженням, у якому обґрунтовується низка наукових положень та висновків, що відзначаються новизною у теоретичному плані і є важливими для юридичної практики, а також може бути рекомендовано для подання до захисту на здобуття

ступеня доктора філософії у разовій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, професор Лисенко В.В. наголосив, що результати дисертаційного дослідження становлять інтерес для науковців, практиків та всіх, хто досліджує або цікавиться проблемами кримінально-правового запобігання корупції. Ознайомлення з роботою та висновками автора сприятиме подальшому розвитку наукових підходів до удосконалення системи запобігання корупційним правопорушенням.

Було підкреслено, що дисертаційне дослідження виконане якісно та на високому науковому рівні, а отримані результати мають об'єктивний і науково обґрунтований характер. Позитивною рисою роботи є здатність автора аргументовано відстоювати власну позицію, вести наукову дискусію з іншими дослідниками, послідовно, логічно та системно викладати матеріал. Структура дисертації є продуманою та цілісною, а загальні висновки переконливо демонструють ступінь вирішення наукової проблеми, окресленої у вступі. Крім того, здобувач має достатню кількість наукових публікацій у фахових виданнях та опублікованих тез доповідей на наукових конференціях. Дисертаційна робота виконана самостійно, має комплексний і завершений характер.

Загалом результати дисертаційного дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення. У зв'язку з цим дисертаційну роботу Зражевського Олександра Володимировича на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції» може бути рекомендовано до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, доцент Максименцев М.Г. звернув увагу на методологічні засади дисертаційної роботи, підкресливши їх належну обґрунтованість та доцільність для розкриття основних положень дослідження. Вчений відзначив, що у роботі піднято актуальні проблеми запобігання корупції та запропоновано шляхи їх вирішення, які можуть мати практичне значення. На його думку, дисертація відповідає встановленим вимогам і може бути рекомендована до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Доктор юридичних наук, доцент Бодунова О.М. також акцентувала увагу на актуальності теми дослідження та науковій новизні отриманих результатів, підтримала позицію попередніх доповідачів і запропонувала винести на голосування питання щодо рекомендації дисертаційної роботи Зражевського Олександра Володимировича на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

ВИСНОВОК

**щодо дисертації Зражевського Олександра Володимировича на тему
«Кримінально-правове забезпечення протидії корупції»**

Обґрунтування вибору теми дослідження. Корупція належить до найбільш складних соціально-правових явищ, здатних системно впливати на функціонування державного апарату, реалізацію публічної влади, економічні

процеси, забезпечення прав і свобод людини та рівень суспільної довіри до державних інституцій. Її суспільна небезпечність не обмежується заподіянням конкретної майнової чи іншої шкоди, оскільки корупційні практики деформують механізм прийняття управлінських рішень, підміняють публічний інтерес приватним, створюють нерівні умови доступу до суспільних ресурсів і послаблюють спроможність держави виконувати покладені на неї функції. Саме тому протидія корупції має розглядатися не лише як напрям кримінальної політики, а як одна з передумов забезпечення верховенства права, належного публічного управління та стійкості демократичних інституцій.

Особливе місце у системі протидії корупції належить кримінально-правовим засобам, які застосовуються щодо найбільш суспільно небезпечних форм корупційної поведінки. Чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) визначає коло корупційних кримінальних правопорушень та кримінальних правопорушень, пов'язаних із корупцією, охоплюючи, зокрема, зловживання владою або службовим становищем, прийняття пропозиції, обіцянки чи одержання неправомірної вигоди, її пропозицію або надання, зловживання впливом та низку інших діянь. При цьому одним із завдань КК України законодавець безпосередньо визначає запобігання кримінальним правопорушенням.

Актуальність проблематики посилюється тим, що кримінально-правова протидія функціонує як складова значно ширшої антикорупційної системи. Закон України «Про запобігання корупції» визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції та передбачає комплекс превентивних механізмів, тоді як за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення залежно від їх характеру може наставати кримінальна, адміністративна, дисциплінарна та цивільно-правова відповідальність. Це актуалізує проблему встановлення оптимального співвідношення кримінально-правових і некримінальних засобів протидії корупції, недопущення надмірної криміналізації та водночас забезпечення невідворотності кримінальної відповідальності за найбільш небезпечні корупційні прояви.

Не менш важливим залишається питання якості кримінального законодавства у цій сфері. Висока динамічність антикорупційного законодавства, складність нормативних конструкцій, бланкетний характер окремих кримінально-правових приписів та їх тісний зв'язок із законодавством про публічну службу, фінансовий контроль, конфлікт інтересів і декларування створюють об'єктивну потребу в забезпеченні системності та правової визначеності кримінально-правового регулювання. Показовим є те, що Закон «Про запобігання корупції» станом на 2026 рік неодноразово зазнавав змін, що свідчить про продовження трансформації нормативної моделі антикорупційної політики України.

Особливої гостроти проблема ефективності кримінально-правового забезпечення протидії корупції набуває в умовах воєнного стану та майбутнього післявоєнного відновлення України. Війна об'єктивно зумовила суттєве перерозподілення публічних фінансових ресурсів на потреби оборони, безпеки, відновлення критичної інфраструктури, соціального захисту населення та підтримки територій, що постраждали внаслідок бойових дій. Одночасно

необхідність оперативного прийняття управлінських рішень, особливі режими здійснення закупівель, обмеження доступу до окремої інформації з міркувань національної безпеки та концентрація значних фінансових ресурсів у сферах із підвищеним рівнем дискреційних повноважень формують специфічне середовище корупційних ризиків. Національне агентство з питань запобігання корупції (далі – НАЗК), досліджуючи публічні закупівлі в умовах воєнного стану, серед таких ризиків виокремлювало зловживання під час укладення прямих договорів, створення штучних перешкод для учасників закупівель та використання окремих процедур для надання переваг певним суб'єктам.

За таких умов суспільна небезпечність корупційних кримінальних правопорушень набуває додаткового виміру. Якщо у мирний час корупційне використання бюджетних коштів переважно розглядається крізь призму шкоди економічним інтересам держави, належному функціонуванню публічної служби та авторитету державних інституцій, то в умовах війни відповідні діяння потенційно здатні опосередковано впливати на забезпечення військових підрозділів, функціонування критичної інфраструктури, реалізацію оборонних програм та своєчасне задоволення інших життєво важливих потреб держави. Саме тому кримінально-правова оцінка корупційної поведінки у воєнний період потребує врахування не лише безпосередньої майнової шкоди, а й ширшого характеру суспільно небезпечних наслідків таких діянь.

Водночас воєнний стан ставить перед кримінально-правовою політикою складне завдання щодо досягнення балансу між оперативністю державного управління та належним рівнем антикорупційних гарантій. Об'єктивна потреба у швидкому здійсненні оборонних закупівель та прийнятті невідкладних управлінських рішень не повинна створювати нормативних або організаційних передумов для безконтрольного використання бюджетних ресурсів. Чинне регулювання оборонних закупівель під час воєнного стану передбачає спеціальні процедури, у тому числі можливість застосування неконкурентних механізмів у визначених законом випадках. У цьому контексті особливого значення набувають правова визначеність підстав кримінальної відповідальності, чітке розмежування правомірного управлінського ризику, дисциплінарного чи адміністративного порушення та кримінально караної корупційної поведінки.

Ще масштабніші виклики формуватимуться у процесі післявоєнної відбудови, коли через державний та місцеві бюджети, міжнародні фонди, програми фінансової допомоги й інвестиційні механізми проходитимуть значні фінансові ресурси. Уже діючий Ukraine Facility передбачає до 50 млрд євро підтримки протягом 2024–2027 років, а інвестиційна складова механізму розрахована на мобілізацію значних публічних і приватних інвестицій. При цьому Європейська комісія прямо пов'язує реалізацію фінансової підтримки із захистом фінансових інтересів ЄС від шахрайства, корупції та конфлікту інтересів, передбачаючи відповідні механізми аудиту й контролю.

Масштаб проблеми підтверджується офіційними статистичними показниками. Так, упродовж 2025 року в Україні зареєстровано 14 351 корупційне кримінальне правопорушення та кримінальне правопорушення, пов'язане з корупцією, а загалом розслідувалося 31 008 таких правопорушень, що на 6 %

більше порівняно з попереднім роком. Щодо 6 797 кримінальних правопорушень прийнято рішення про звернення до суду з обвинувальним актом, а встановлена сума матеріальних збитків у кримінальних провадженнях, досудове розслідування в яких завершено протягом року, перевищила 23,6 млрд грн.

Актуальність досліджуваної проблематики підтверджується й показниками 2026 року. За результатами діяльності Національного антикорупційного бюро України у першому півріччі 2026 року було розпочато 360 нових кримінальних проваджень, про підозру повідомлено 107 особам, до суду направлено 56 обвинувальних актів стосовно 106 осіб. Водночас набрали законної сили 55 обвинувальних вироків щодо 76 осіб. При цьому відповідні провадження стосувалися, зокрема, корупційних проявів у стратегічно важливих для держави сферах - енергетиці, обороні, діяльності органів державної влади та відновленні критичної інфраструктури. Не менш показовим є економічний результат діяльності антикорупційних органів. За перше півріччя 2026 року сукупний економічний ефект від діяльності НАБУ та САП перевищив 2,06 млрд грн. Зокрема, понад 864 млн грн відшкодовано державі, понад 321 млн грн коштів та майна конфісковано в дохід держави, а понад 139 млн грн застави, коштів, майна та інших активів передано Силам оборони України за рішеннями суду. Крім того, внаслідок діяльності антикорупційних органів було зекономлено 726 млн грн під час закупівлі БпЛА для Сил оборони України.

Отже, статистичні показники засвідчують збереження значного рівня корупційних ризиків та одночасне посилення діяльності спеціалізованих антикорупційних інституцій. Особливого значення набуває те, що високорівнева корупція виявляється у сферах, які в умовах війни безпосередньо пов'язані з економічною та національною безпекою держави. Це об'єктивно зумовлює необхідність подальшого наукового осмислення ефективності кримінально-правових засобів протидії корупції, їх співвідношення з превентивними механізмами та визначення напрямів удосконалення кримінальної й антикорупційної політики України.

Усе вищевикладене свідчить про актуальність цієї наукової проблеми та необхідність її всебічного дослідження і подальшої розробки.

Питання кримінально-правового забезпечення протидії корупції досліджували такі вітчизняні та зарубіжні науковці: П. П. Андрушко, Л. Багрій-Шахматов, К. Бабенко, А. Байлов, А. Банчук, Л. Беккер, А. Береза, А. Білецький, О. Білик, Г. Бондарчук, В. Борисов, В. Борков, А. Брунетті, О. Бусол, В. Васильчук, Б. В. Волженкін, В. Волик, А. Волошенко, А. Гладких, В. О. Глушков, С. Глопен, К. Годуєва, Д. Гоу, Р. Гречанюк, В. Грищук, О. Гритенко, Ю. Гродецький, О. Грудзур, О. Гумін, В. Дем'янчук, Ю. Дем'янчук, О. Джу́жа, М. Дуган, О. Дудоров, М. Желік, З. Загиней, А. Запотоцький, К. П. Задоя, Б. Здравомислов, О. Іванов, Т. Ільєнок, М. Камлик, В. Кириченко, В. Киричко, А. Клочко, О. Клименко, О. О. Кваша, А. Квіцинія, Д. Кондратов, О. Косиця, О. Костенко, О. Кришевич, Д. Крупко, А. Куліш, М. Кучерявий, Т. Курило, В. Куц, І. Кушнар'ов, Я. Лантіонов, А. Лапкін, Н. Лопашенко, Р. Максимович, М. Мельник, Д. Михайленко, В. Навроцький, Є. Невмержицький, А. Новак, В. Осадчий, С. Павленко, В. Пахомов, Р. Перелигіна, Л. Підопригора, І. Піскун,

В. Ілліска, С. П'ясецька-Устич, О. Рєзнік, Я. Ризак, С. Рогульський, О. Ромців, А. Рябченко, А. Савченко, Н. Савчин, С. Серьогін, В. Соловійов, О. Светлов, О. Стогова, Г. Стіссен, Є. Стрельцов, В. Сухонос, В. Тацій, А. Титко, І. Толкачова, В. Топчій, А. Трайнін, В. Трєпак, В. Туляков, В. І. Тютюгін, М. Фердіг, А. Фредріка, М. Хавронюк, В. Цитряк, В. Шакун, О. Шостко, О. Ярошенко, Дж. Гарольд та інші.

При цьому окремо слід відзначити монографічні дослідження та докторські дисертації таких авторів, як М.І. Мельник («Корупція - корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії)», 2004), Є.В. Невмержицький («Корупція як соціально-політичний феномен», 2009), В.М. Дрьомін («Інституціональна 1 2 теорія злочинності та криміналізації суспільства», 2010), В.М. Киричко («Кримінальна відповідальність за корупцію», 2013), О.Ю. Бусол («Протидія корупційній злочинності в Україні у сучасний період», 2014), Д. Михайленка «Концепція кримінально-правової охорони протидії корупційним злочинам в Україні» (2018 р.). Крім того, на рівні кандидатських дисертацій з початком активного реформування антикорупційного законодавства (з 2009 року) проблеми досліджуваної категорії злочинів розроблялися більш ніж 30 вченими.

Незважаючи на значний науковий доробок вітчизняних і зарубіжних учених у сфері дослідження кримінально-правових та кримінологічних засад протидії корупції, низка теоретичних і прикладних питань залишається дискусійною та потребує подальшого наукового осмислення. Передусім це стосується визначення змісту й меж кримінально-правового забезпечення протидії корупції, систематизації відповідних кримінально-правових засобів, удосконалення підстав кримінальної відповідальності та диференціації покарання за корупційні кримінальні правопорушення, усунення колізій і прогалин антикорупційного законодавства, а також забезпечення його узгодженості з міжнародними та європейськими стандартами. Особливої актуальності набуває оцінка ефективності кримінально-правових механізмів в умовах воєнного стану, трансформації корупційних практик, цифровізації публічного управління та необхідності належного контролю за використанням ресурсів, спрямованих на оборону й післявоєнне відновлення України. Це зумовлює необхідність переосмислення сучасної моделі кримінально-правового забезпечення протидії корупції та обґрунтування напрямів її подальшого вдосконалення. Саме тому обрана тема дисертаційного дослідження є актуальною і своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Дисертаційне дослідження виконано з урахуванням Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, визначених Указом Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019; положень Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020; Національної стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, затвердженої Указом Президента України від 27 вересня 2021 року № 487/2021; Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки, схваленого Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента

України від 24 березня 2021 року № 119/2021. Тематика роботи також узгоджується з Тематикою наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки України на 2022–2026 роки, затвердженою наказом МОН України від 3 лютого 2022 року № 109, та Пріоритетними тематичними напрямками наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 31 грудня року, наступного після припинення або скасування воєнного стану в Україні, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 30 квітня 2024 року № 476.

Тема дисертації затверджена Вченою радою Університету державної фіскальної служби України (протокол № 14 від 23 листопада 2021 року).

Мета та завдання дослідження. *Метою* дослідження є комплексний аналіз кримінально-правового забезпечення протидії корупції, а також формування науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення системи запобігання, кримінального законодавства та правозастосовної практики у сфері запобігання таким кримінальним правопорушенням в сучасних умовах.

Відповідно до поставленої мети сформульовані такі *завдання*:

- висвітлити стан наукового дослідження проблем кримінально-правової протидії корупції;
- охарактеризувати генезис законодавства про кримінальну відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення;
- розкрити поняття та зміст корупційних кримінальних правопорушень за кримінальним законодавством України;
- розглянути систему корупційних кримінальних правопорушень у кримінальному законодавстві України;
- проаналізувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки основних складів корупційних кримінальних правопорушень;
- висвітлити особливості кримінально-правової кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень;
- проаналізувати ефективність кримінально-правових засобів боротьби з корупцією в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід кримінально-правової протидії корупції та можливість його адаптації в кримінальне законодавство України;
- розкрити роль України у міжнародних механізмах боротьби з корупцією.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час протидії корупції уповноваженими державними органами.

Предметом дослідження є кримінально-правове забезпечення протидії корупції.

Методи дослідження обрані з урахуванням мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Методологічну основу роботи становлять загальнонаукові та спеціально-юридичні методи пізнання, комплексне застосування яких забезпечило всебічне дослідження кримінально-правового забезпечення протидії корупції. *Діалектичний метод* використано для дослідження кримінально-правової протидії корупції як динамічного правового явища, що розвивається під впливом трансформації суспільних відносин, антикорупційної політики держави, міжнародних зобов'язань та євроінтеграційних процесів, а також для

встановлення взаємозв'язку між розвитком корупційних проявів і змінами кримінально-правових засобів реагування на них (усі розділи дослідження). *Методи аналізу та синтезу* застосовувалися під час опрацювання наукових підходів до розуміння корупції та корупційних кримінальних правопорушень, визначення їх кримінально-правових ознак, дослідження окремих складів кримінальних правопорушень та подальшого формування цілісного уявлення про систему кримінально-правового забезпечення протидії корупції (підрозділи 1.1, 1.3, 2.1, 2.2). *Історико-правовий метод* використано для дослідження генезису законодавства про кримінальну відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення, виокремлення основних етапів його становлення та встановлення закономірностей розвитку кримінально-правової політики держави у сфері протидії корупції (підрозділ 1.2). *Методи індукції та дедукції* дали змогу перейти від аналізу окремих складів корупційних кримінальних правопорушень та практики застосування відповідних норм до узагальнення проблем кримінально-правової протидії корупції, а також від загальних положень кримінально-правової доктрини до формулювання конкретних пропозицій щодо вдосконалення законодавства і практики його застосування (підрозділи 1.3, 2.1–2.3, 3.1). *Системно-структурний метод* застосовано для побудови та дослідження системи корупційних кримінальних правопорушень, визначення критеріїв їх класифікації, встановлення внутрішніх взаємозв'язків між окремими кримінально-правовими заборонами та визначення місця відповідних норм у системі кримінального законодавства України (підрозділи 1.3, 2.1). *Формально-юридичний метод* використано під час аналізу положень Кримінального кодексу України, Закону України «Про запобігання корупції» та інших нормативно-правових актів, встановлення змісту об'єктивних і суб'єктивних ознак складів корупційних кримінальних правопорушень, виявлення нормативних колізій і прогалин, а також дослідження проблем їх кримінально-правової кваліфікації (підрозділи 1.3, 2.1–2.3, 3.1). *Порівняльно-правовий метод* застосовано для зіставлення положень кримінального законодавства України із законодавством зарубіжних держав у сфері протидії корупції, визначення спільних та відмінних підходів до криміналізації корупційної поведінки та встановлення можливостей адаптації позитивного зарубіжного досвіду до національної правової системи (підрозділ 3.2). *Міжнародно-правовий метод* використано під час дослідження міжнародних антикорупційних стандартів, міжнародно-правових зобов'язань України та її участі в міжнародних механізмах протидії корупції, а також для визначення напрямів гармонізації національного кримінального законодавства з відповідними міжнародними та європейськими стандартами (підрозділ 3.3). *Статистичний метод* застосовано для опрацювання кількісних показників щодо виявлення, розслідування та судового розгляду корупційних кримінальних правопорушень, що дозволило оцінити окремі тенденції та результативність застосування кримінально-правових засобів протидії корупції (підрозділ 3.1). *Документальний метод* використано при дослідженні матеріалів правозастосовної та судової практики, рішень судів, аналітичних матеріалів і результатів діяльності антикорупційних органів, що дало можливість встановити типові проблеми кваліфікації корупційних кримінальних правопорушень та

оцінити практичну ефективність відповідних кримінально-правових норм (підрозділи 2.3, 3.1). *Метод правового моделювання* застосовано для формування пропозицій щодо вдосконалення кримінального законодавства України, оптимізації системи кримінально-правових засобів протидії корупції та адаптації міжнародного і зарубіжного досвіду до національної правової системи (розділ 3).

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Верховного Суду, інших судів загальної юрисдикції, Єдиного державного реєстру судових рішень, Національного антикорупційного бюро України, Національного агентства з питань запобігання корупції, а також результати опитування 91 слідчого, 59 прокурорів, та 72 адвокатів у таких регіонах як м. Київ, Київська, Вінницька, Хмельницька, Житомирська, Чернігівська та Рівненська області з 2021 по 2025 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що за характером та змістом дисертаційна робота є однією із перших комплексних монографічних досліджень кримінально-правового забезпечення протидії корупції. Найістотнішими результатами дослідження, що зумовлюють його новизну та визначають особистий внесок у розроблення зазначеної проблематики, є такі положення, висновки та пропозиції:

вперше:

- запропоновано на нормативно-правовому рівні закріпити обов'язковість врахування мотиву та мети як складових суб'єктивної сторони корупційних кримінальних правопорушень незалежно від їх прямого зазначення в диспозиції статей Особливої частини КК України;

- здійснено комплексне кримінально-правове осмислення ефективності покарання за корупційні кримінальні правопорушення в Україні з урахуванням його реального загально- та спеціально-превентивного впливу, а не лише формальної суворості санкцій, у тому числі в умовах воєнного стану;

- обґрунтовано роль міжнародних механізмів антикорупційного моніторингу (зокрема GRECO) як системоутворювального чинника розвитку національної кримінально-правової протидії корупції та зовнішнього інструменту оцінювання ефективності імплементації міжнародних стандартів у кримінальне законодавство України.

удосконалено:

- наукові позиції щодо понятійно-категоріального апарату: «зловживання владою або службовим становищем», «істотна шкода», «неправомірна вигода», «використання повноважень», «корупційне кримінальне правопорушення», зокрема останнє пропонується визначати як передбачене КК України суспільно небезпечне, кримінально протиправне, винне та, як правило, умисне діяння, що містить ознаки корупції, пов'язане з використанням службових повноважень чи пов'язаних із ними можливостей або з обіцянкою, пропозицією, наданням чи одержанням неправомірної вигоди, яке необхідно закріпити у примітці до ст. 45 КК України через такі ознаки: суспільна небезпечність і кримінальна протиправність діяння; наявність ознак корупції; зв'язок діяння з неправомірною вигодою, службовими повноваженнями чи пов'язаними з ними можливостями; умисна форма вини; належність відповідного діяння до законодавчо визначеної

системи корупційних кримінальних правопорушень;

– доктринальні положення щодо періодизації становлення та розвитку законодавства про кримінальну відповідальність за корупційні кримінальні правопорушення з виокремленням таких основних періодів: звичаєво-правовий (IX ст. – XVI ст.), імперський (сер. XVIII ст. – поч. XX ст.), радянський (поч. XX ст. до 1991 р.), незалежний (1991 р. до теперішнього часу), який охоплює кілька підперіодів: 1991–1995 рр. – становлення первинних засад національної антикорупційної політики; 1996–2013 рр. – формування кримінального та спеціального антикорупційного законодавства, його поступове наближення до міжнародних стандартів; з 2014 р. до теперішнього часу – системне оновлення антикорупційного законодавства в контексті європейської інтеграції, створення спеціалізованих антикорупційних органів, запровадження категорії «неправомірна вигода», диференціація кримінальної відповідальності за корупційні злочини та пошук ефективної моделі кримінально-правової протидії корупції;

– наукову думку щодо класифікації корупційних кримінальних правопорушень за характером неправомірної вигоди як об'єкта посягання, що дало змогу виявити нові підходи до систематизації складів корупційних злочинів залежно від природи вигоди — матеріальної чи нематеріальної, законної за формою, але незаконної за змістом;

– теоретичний підхід до оцінювання ефективності кримінально-правових засобів боротьби з корупцією шляхом визначення караності як ключового індикатора їх результативності, що поєднує критерії справедливості, суворості та невідворотності кримінальної відповідальності;

– наукові положення щодо адаптації зарубіжного досвіду кримінально-правової протидії корупції в кримінальне законодавство України з урахуванням національних правових традицій, рівня правосвідомості та підвищених корупційних ризиків у період воєнного стану;

дістало подальшого розвитку:

– наукові підходи до стану дослідження проблем кримінально-правової протидії корупції на основі систематизації наявних доктринальних джерел за кримінально-правовим і кримінологічним напрямками, з'ясування їх теоретико-методологічного значення, визначення ступеня розробленості питань кримінальної відповідальності за корупційні злочини та обґрунтування потреби подальшого комплексного дослідження ефективності кримінально-правових засобів протидії корупції в умовах сучасних законодавчих, безпекових і соціально-політичних трансформацій;

– наукова думка щодо необхідності на основі аналізу практики Європейського суду з прав людини системного оновлення підходів до кримінально-правової кваліфікації корупційних правопорушень в Україні, що включає уточнення правових дефініцій, гармонізацію стандартів доведення вини, пропорційне призначення покарань і забезпечення ефективного захисту прав особи під час кримінального провадження.

– теоретичні підходи до визначення перспектив удосконалення кримінально-правової протидії корупції шляхом поєднання криміналізації корупційних діянь, ефективних санкцій, механізмів конфіскації та фінансового

контролю, а також інституційних і етичних інструментів запобігання корупції.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що сформульовані та викладені в роботі положення, висновки можуть використовуватися у:

- *законотворчій діяльності* – під час підготовки змін до чинного законодавства України з питань кримінально-правового забезпечення протидії корупції;

- *практичній діяльності* – як рекомендації під час практичної діяльності органів досудового розслідування, суду, а також у процесі проведення занять щодо підвищення кваліфікації;

- *науково-дослідній діяльності* – при формуванні наукових розробок з питань удосконалення кримінально-правового забезпечення протидії корупції;

- *освітньому процесі* – для проведення різних форм занять зі здобувачами вищої освіти денної та заочної форм навчання з навчальних дисциплін «Кримінальне право України (загальна частина)», «Кримінально-правова характеристика корупції», «Кримінальне право України (особлива частина)», «Кримінологія», «Злочинність в Україні та теоретичні основи її запобігання», підготовки підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною, завершеною науковою працею. Сформульовані в ній положення, узагальнення, висновки, рекомендації та пропозиції обґрунтовано на підставі самостійно проведених досліджень.

У науковій статті «Кваліфікація порушення вимог законодавства про охорону праці, вчинене декількома особами», опублікованій спільно з Р. В. Вітюком, автором особисто досліджено особливості кримінально-правової кваліфікації порушення вимог законодавства про охорону праці у випадках вчинення відповідного кримінального правопорушення декількома особами та визначено проблемні аспекти застосування відповідних положень кримінального законодавства України.

У науковій статті «Окремі аспекти загальносоціального запобігання злочинності у сфері оподаткування», опублікованій спільно з О. А. Павлюх, автором особисто охарактеризовано загальносоціальні заходи запобігання злочинності у сфері оподаткування та визначено основні напрями підвищення ефективності їх реалізації.

Ідеї та розробки, що належать співавторам, разом з якими були опубліковані наукові статті, в дисертації не використовувалися. Для аргументації окремих положень дисертації використовувалися наукові праці інших учених, на які зроблено посилання.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертації обговорювалися на кафедрі кримінального права та процесу Державного податкового університету. Результати дослідження були оприлюднені на 2 науково-практичних конференціях, зокрема: «Актуальні питання реформування кримінального законодавства в Україні в умовах воєнного стану» (м. Ірпінь, 28 березня 2025 року); «Актуальні проблеми кримінального права і процесу та шляхи їх вирішення» (м. Ірпінь, 12 грудня 2025 р.).

Публікації. Основні наукові результати дисертації викладені в 7 наукових

публікаціях, серед яких три статті, опубліковані в юридичних фахових виданнях України, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України, дві тези доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій та дві інші публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 229 сторінки, з них основний текст – 197 сторінок, список використаних джерел – 26 сторінок (260 найменувань) та 2 додатків на 6 сторінках.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані наукові результати дисертації

1. Зражевський О.В. Європейські стандарти кримінально-правової протидії корупції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2025. Випуск 5. С. 241-246. <https://www.nvppp.in.ua/vip/2025/5/39.pdf>.
2. Zrazhevskiy O. Features of criminal law qualification of corruption offenses during war. *Entrepreneurship, Economy and Law*. 2024. № 5 (339). pp. 48-51. <https://pgp-journal.kiev.ua/archive/2024/5/10.pdf>.
3. Зражевський О. В. Поняття та зміст корупційних кримінальних правопорушень: сучасний стан кримінально-правового регулювання в Україні. *Правові новели*. 2023. № 21, т. 2. С. 221-227. URL: https://legalnovels.in.ua/journal/21-2_2023/33.pdf.

які засвідчують апробацію результатів дисертації

4. Зражевський О. В. Кримінально-правова характеристика корупції. *Актуальні питання реформування кримінального законодавства в Україні в умовах воєнного стану*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. м. Ірпінь, 28 березня 2025 року. Державний податковий університет, 2025. С. 81-84. URL: <https://surl.li/dwvmor>.
5. Зражевський О. В. Щодо ефективності кримінально-правових засобів боротьби з корупцією в Україні. *Актуальні проблеми кримінального права і процесу та шляхи їх вирішення*: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Ірпінь, 12 грудня 2025 р.). Кафедра кримінального права та процесу. Навчально-науковий інститут права. Державний податковий університет, м. Ірпінь. 2026. С. 247-249. URL: <https://surl.li/qrujce>

які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Зражевський О. В., Вітюк Р. В. Кваліфікація порушення вимог законодавства про охорону праці, вчинене декількома особами. *Юридична наука*. 2020. №4. Т. 1. С. 5-13. URL: <https://journal->

nam.com.ua/index.php/journal/article/view/194/188.

2. Зражевський О. В., Павлюх О. А. Окремі аспекти загальносоціального запобігання злочинності у сфері оподаткування. *Юридична наука*. 2019. №12 (102). Т.2. С. 85-91. URL: <https://journal-nam.com.ua/index.php/journal/issue/view/19/29>.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стиль викладення в дисертації матеріалів досліджень, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті попередньої експертизи дисертації Зражевського Олександра Володимировича і повноти публікації основних результатів дослідження

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Зражевського Олександра Володимировича на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Зражевського Олександра Володимировича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами й доповненнями), наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами й доповненнями) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами й доповненнями).

3. Рекомендувати дисертацію Зражевського Олександра Володимировича на тему «Кримінально-правове забезпечення протидії корупції» до захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні фахового семінару кафедр навчально-наукового інституту права: «за» – 33; «проти» – немає; «утримались» – немає.

**Голова фахового семінару кафедр
навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету,
доктор юридичних наук, доцент,
гарант освітньо-наукової
програми «Право»**

Олеся БОДУНОВА